

H E T
EERSTE ENVOORNAAMSTE DEEL DER
UITWENDIGE ROEPING,

TE WREETEN
DE WELMENENDE AANBIEDING VAN DE GE-
NADE GODS IN CHRISTUS;

AAN ALLE
DIE ONDER DE BEDIENINGE VAN HET
EUANGELIE LEVEN,
ERKEND

DOOR DE RANDTEEKENAARS DES BYBELS;

VERVAT
IN DE FORMULIEREN VAN EENIGHEID
ZOO DER NEDERLANDSCHE

A L S
DER BUITENLANDSCHE HERVORMDE KERKEN

VOORTS
BREEDER VERKLAARD, KRACHTIG BETOOGD
EN MANNELYK VERDEDIGD IN DE
SCHRIFTEN

D E R
H E R V O R M E R S,

E N
ZEDERT DE HERVORMING TOT HEEDEN DE ECHTE
LEERE VAN DE HERVORMDE KERK
GEWEEST EN GEBLEVEN

BLYKENDE
UIT DE WERKEN VAN EEN GROOT GETAL DER
EERSTE GODGELEERDEN

VAN ONZE
NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.
TWEDE STUK.

TE U T R E C H T,
By HENRICUS VAN OTTERLOO
Boekverkooper op den hoek van de Lynmarkt by de
Maartensbrug. 1789.

J. A. A. A.

VERVOLG VAN HET
N O D I G
V O O R B E R I C H T.

Jerzaia 42 vs 6b 7.

Ende ick zal u geven tot een verbont des volcks, tot een licht der Heydenen. Om te openen de blinde oogen: om den gebondenen uit te voeren nyt de gevangnisse, [ende] uyt het gevangenhuis die, die in duysternisse sitten.

Joannis 3 vs 31b, 32, 33.

Die uyt den hemel komt, is boven alle. Ende 't gene hy gesien ende gehoord heeft, dat getuyght hy: ende syn getuygenisse en neemt niemant aen. Die syn getuygenisse aengenomen heeft, die heeft versegelt dat Godt waerachtigh is.

Hebreen 13 vs 8.

Jesus Christus is gisteren ende heden dezelve ende in der eeuwigheid.

De Inhoud van het Werk genoemd: *Het eerste en voornaamste deel der uitwendige roeping, te weeten, de welmenende aanbieding van de genade Gods in Christus, aan alle die onder de bediening van het Euangelium leven; (van welke omschryvinge wy de redenen gaven in ons nodig voorbericht (a),)* Schift zich overeenkomstig het Titelblad, in twee byzonderheden, waarna wy het Werk in twee van den anderen onderscheidene Stukken, of Deelen, verdeeld hebben.

Het eerste Stuk, dat in de maand Junij het Licht zag, draagd die leere der AANBIEDINGE voor; zoo als dezelve is. — Erkend door de Randtekenaars des Bybels (b). — Vervat in de Formulieren van eenigheid, zoo der Nederlandsche

(a) Pag. XXIV. XXV. XXVI.

(b) Pag. 1 — 8.

IV VERVOLG VAN HET

sche (c) als der Buitenlandsche Hervormde Kerken (d): en breder verklaard, krachtig hetoogd, en mannelijk verdedigd, gevonden word, in de Schriften der Hervormers (e).

Het tweede Stuk, dat thans te voorschyn komt, is ingericht om uit de Kerkelyk goedgekeurde Werken van een groot getal der eerste Godsgeleerden van de Nederlandsche Hervormde Kerk aan te wyzen; dat die Leere der AANBIEDINGE zederd de Hervorming tot heden, de egte Leere van die Kerk geweest en gebleven zy (f).

Alhoewel byde deze Deelen zyn menschelyke Schriften, door Leeraars ontworpen, die eene en dezelve Leere in zich vervatten; zoo verhinderd dit nochtans niet, dat de Stukken die in het eerste Deel uit de Formulieren van eenigheid voorkomen, die, welke in het tweede Deel gevonden worden, verbazend in gewigt overtreffen. Geen wonder; want het eerste Deel behelst in zich (buiten en behalven de uittrekzels uit de Ranteekenaars des Bybels en de Schriften der Hervormers) Stukken, — waar in de primitive Leere der Hervormde Kerk bestaat. — Stukken, die de toetssteen zyn, waar aan alle Leere, die onder haar geleerd word, moet beproeft worden. — Stukken, die, om dat

(c) Pag. 9 — 15. (d) Pag. 16 — 45.

(e) Pag. 46 — 125. (f) Pag. 127 — 373.

NODIG VOORBERICHT V

dat te zyn, door de Kerk en Souverain met een groot, en voor alle die zich tot de Hervormde Kerk vervoegen, verbindend gezag bekleed zyn. — Stukken, die in dat gezag van alle egte Hervormden erkend. — Stukken die alleen in dat gezag by rechtzinnige Hervormde geerbiedigd worden. — Stukken, die zodanig zyn en blyven; zoo lang als de Hervormde Kerk een bestaan heeft en houdt. Met dezelve staan, met dezelve vallen zy. — Gevolglyk zyn de Schriften van byzondere leeden der Hervormde Kerk, het zy dezelve van Godsgeleerden, dan van Ledematen zyn: Dus ook die Stukken, die in dit ons tweede Deel voorkomen, hier van zeer onderscheiden, en niet verder rechtzinnig, dan zy overeenkomst hebben, en behouden met die Formulieren van eenigheid.

Dewyl deze zoo even genoemde Stukken, (dat men steeds dient in 't oog te houden) alleen toerykende zyn, om de egte primitive Leere van de Hervormde Kerk te kennen, en van alle Dwaal-leere, door wie ook geleerd, te onderkennen; zoo hebben wy deze met de Schriften van derzelve Opstellers, de Hervormers, en de uittrekzels uit de Randteekeningen des Bybels, by malkanderen afzonderlyk in het eerste Deel geplaat.

* 3

lyk

VI VERVOLG VAN HET

lyk overgenome stukken uit de kerkelyk goed-gekeurde Werken van *byzondere Godsgelcerden der Nederlandsche Hervormde Kerk* verzameld, maken te zamen dit tweede Deel uit.

Wanneer wy op ons namen, uit de Werken van de laatst gemelde Godsgelcerden te zullen aanwyzyn, dat die *Leere der AANBIEDING* zederd de Hervorming tot heden de *egte Leere der Nederlandsche Hervormde Kerk* geweest en gebleven zy — Zoo wilden wy niet, dat men zoude denken, dat wy van voornemens waren uit de Schriften van alle die Godsgelcerden hoofd voor hoofd te bewyzen, dat zy alle *steets onveranderlyk de Leere der AANBIEDING*, juist zoo als dezelve in de *Formulieren van eenigheid der Hervormde kerk* vervat is, zonder de minste *afwyking* van dezelve, of *tegenstrydigheid* met zich zelve, zoudengeleerd en beleeden hebben: Neen; — Ons voornemen was en is alleen, uit hunner aller Schriften (daar latende hoe dezen of genen, uit hun in dezen al eens gedacht en van zich zelfs verschillende geleerd mocht hebben) aan te wyzen, dat zy alle des niet te min teffens hebben erkend en geleerd eene *welmeenende AANBIEDING*, van de *genade Gods in Christus aan alle die onder de bediening van het Euangelium leven*; en dit gedaan hebbende, gelyk geschied

is,

NODIG VOORBERICHT. VII

is, voldingd, dat die *Leere van de Hervorming* af tot nu toe de *egte Leere der Hervormde Kerk* geweest en gebleven is.

Terwyl dit ons Werk op de Pers lag, kwam er by den *Boekverkoper M: DE BRUIN te Amsterdam*, in het licht een boekje genaamd: *Wolke van getuigen, voor de oude Gereformeerde Leere der algemeene welmeenende aanbidding in het Euangelie, en eenige daar aan verbondene waarheden: &c.* Dewyl uyt dezen *Titel* blykt, dat in dit, gelyk in ons Werk, de verdediging van dezelfde waarheyd bedoeld worde, en den inhoud van beide deze Werken in uittreksels bestaan; zoo deed dit verscheidene met ons vermoeden, dat *deze twee Werken* geheel en al in malkanderen moesten lopen, en het geen in het eene was, ook in het andere zoude gevonden worden: dog onder het lezen van de *Wolke der getuigen*, verdween ras deze zwaarigheid: Want behalven dat wy ons oog bepaalt in ons werk alleen houden op de *welmeenende AANBIEDING*; — zoo is er in de *wyze van behandeling*, gelyk men by het lezen ras ontdekt, een merkelyk verschil. — Dan noch ontdekt men een groot onderscheid, en in de meeste van de *Authouren*, waar van men in beide gebruyk maakt heeft, en in de *uittreksels* dit een en dezelfde *Authour*, ten blyke van een en an-

* 4

der

VIII VERVOLG VAN HET

der delen wy ut hier mede het geen wy met een vlugtig oog er van ondekt hebben. (1) In ons eerste Deel, daar 149 Uittrekkzels, genomen uit de *Randteekenaars des Bybels*, *Formulieren van eenigheid*, en de *Schriften van VIII Hervormers*, in gevonden worden, zyn er op zyn hoogst 13 en zommige uit die noch maar gedeeltelyk of by *extract* van te vinden in de *Wolke der getuygen*. (2) In ons tweede Deel worden door ons 289 uittrekkzels uit 75 *Autheuren* geleverd: hier van heeft de *Wolke* maar 19 *Autheuren*, de overige 56 worden alleen by ons gevonden. (3) De *Wolke der getuygen* heeft in het geheel 57 *Autheuren*; daar onder zyn er 33 die wy niet hebben, van de overige 24 hebben wy er 5 in ons eerste, en 19 in ons tweede Deel. (4) Uit de 19 *Autheuren*, die wy in ons tweede Deel, en de *Wolke der getuygen* teffens hebben, heeft de *Wolke* 47 en wy 80 uittrekkzels. Onder deze allen zyn er van een en dezelve *Autheuren* en een en dezelfde inhoud, in het geheel maar 16 uittrekkzels, die teffens, en in de *Wolke der getuygen*, en in ons tweede Deel, gevonden worden. (5) Zoo dat; daar wy in ons eerste Deel 149, en in ons tweede 289, dat is in beiden te zamen 438 uittrekkzels hebben, de *Wolke* uit ons eerste Deel 13, en uit ons tweede 16, dus te samen 29 uittrekkzels

NODIG VOORBERICHT. IX

zels heeft, die wy ook hebben, gevolgelyk behouden wy alleen noch 409 uittrekkzels, die de *Wolke der getuygen* niet heeft; zoo dat uit een en ander blykt dat deze twee *Werken* genoegzaam geheel en al uit malkander loopen.

Voor het register te vinden in ons eerste Deel, behelzende de *byzonderheden*, die in de *Formulieren van eenigheden in de Schriften vande Hervormers van de welmenende AANBIEDING* geleerd worden, hebben wy voor den Inhoud van dit tweede Deel geplaast, een *Lyst van de Namen der Autheuren*, uit welkers kerkelyk goedgekeurde *Schriften*, de *Stukken* in dezelve vervat, genomen zyn, en by de naam van ieder *Autheur* het *byzondere*, dat ieder kerkelyk goedgekeurd *Stuk*, uit hem, in zich behelst, met de *Blaazzyde* waar te vinden, aangeteekent.

Ondertuffchen hebben wy veel dankstoffe, dat wy onder s' Heeren merkelyke hulpe ons werk voleindigd, en daar door ons doel bereikt hebben; dat was, uit *Authentique Stukken* (die dit alleen voldingen kunnen) aan te wyzen: — Deels, dat de *Leere der welmenende AANBIEDING van de genade Gods in Christus*, aan alle die onder de *bediening van het Evangelium* leven, behoore tot de *primitive Leere der Hervormde Kerk*. — Deels: dat ze zulks van de *Reformatie af tot heden toe geweest en ge-*

X VERVOLG VAN HET

bleven zy, en gevolgelyk niets minder dan *eene nieuwe en onrechtzinnige leere in de Hervormde Kerke zy.*

Wel is waar, er zyn er die zich *Hervormden* noemen, die dit niet toestemmen, maar in tegendeel — van de gemelde *welmenende AANBIEDING*, in weerwil van al het geen er tot staving van dezelve, in den Jaren 1773 tot 1775, reets geschreven was, even als of zy die schriften niet gelezen hadden, stellig blyven zeggen, dat dezelve eene *nieuwe en onrechtzinnige leere in de Hervormde Kerke zy*: — Die, na dat wy hun nu veele Authentike Stukken voor oogen gelegd hebben, waar in zy, zoo zy kunnen goedvinden, hunne oogen er op te vestigen, zien konden, dat die AANBIEDING (1) by de *Randteekenaars des Bybels erkend*, (2) in de *Nederlandsche en 13 der Buitenlandsche Formulieren van eenigheid der Hervormde Kerken vervat*, (3) *en in de Schriften der Hervormers breeder verklaard*, *krachtig betoogd*, *en mannelyk verdedigd* zy, noch voorgaan by aanhoudenheid te blyven ontkennen, dat de leere der welmenende AANBIEDING behoore tot de *oude rechtzinnige leere der HERVORMDE Kerke*. — Die nu zoo laat op den dach noch met die zelfde tegenbedenkingen, die door de *Hervormers* reets voor lange

NODIG VOORBERICHT. XI

lange ontfenuwt, (g) en ten tyde van de *Remonstrantsche* troubelen, door de *Remonstranten* weder op nieuw opgedolven, docht door de *Dortsche Vaders* de hart-aders afgeftoken zyn (h), als of het wapenen van eene nieuwe en eigene uitvindinge waren, weder te voorschyn komen, en met dezelve noch een aanval op de leere der *welmenende AANBIEDING van de genade Gods in Christus*, aan alle die onder de *bediening van het Evangelium leven*, onderneemen. — Die willen, terwyl zy belyden tot de *Hervormde Kerke* te behoren, dat men hun aanwyze, hoe zodanig eene *welmenende AANBIEDING* aan *ALLE* die onder de *bediening van het Evangelium leven*, bestaan kan en *overeentebrenge* zy met de leere der *Prædestinatie* en der *byzondere genade*, en daar op by aanhoudenheid blyven aandringen.

Als wy de *Caracters* van de *Vragers*, die hier inkomen, te zamen in het oog houden, dan is dit zeker eene vraag van eenen byzonden aart. Im-

(g) Zie ons eerste stuk Pag. 48 — 50. 52 — 56. 72. 73. 75. 76. 87. 88. 92. — 94. 124.

(h) Zie de *Censuur van de Leidjsche Professoren. De werken van J. TRIGLAND, PETRUS MO. LINEUS, WILHELMUS AMEZIUS, JOHANNES POLYANDER, BOURITIUS SIBEMA, ABRAHAM HEIDANUS*, en anderen.

XII VERVOLG VAN HET

Immers de Vragers dan zyn Menschen, die de *Leere der WELMENENDE AANBIEDING* voor eene *nieuwe en onrechtzinnige Leere* houden. Menschen die de *Formulieren van eenigheid* en de *Schriften der Hervormers*, hoe duidelyk en veelvuldig die *AANBIEDING* in beiden ook voorkomt, niet goedvinden in behoortlyke aanmerkinge te nemen; Menschen die teffens zich steeds bedienen van de tot walgens toe wederlegde tegenreden vorens door de *Remonstranten* tegens de *Hervormde Leere der AANBIEDING* geberzigd; Menschen die met dit alles noch willen *Hervormden* zyn, ja zich vlyen dat; zoo iemand, zy voor al onder de *eerste in rechtzinnigheid, onder de Hervormden* behooren geteld te worden.

Als deze nu begeeren, dat men hun zegge, hoe deze drie, zoo even gemelde *waarheden* met *malkander kunnen bestaan en overeentebrenge* zyn: Dan is, (gelyk dezodanige al een vreemd, in de *Formulieren van eenigheid* niet bekend, zoort van *Hervormde* zyn,) dit ook eene zonderynge vrage in de mond eenes *Hervormde*.

Laten wy zoo veel ons doenelyk is ons antwoord overeenkomstig dezelve inrigten.

1. Men zou zulke Vragers kunnen tegemoed voeren, dat het niet uit wysheid zy, dat zy, die belyden *Hervormden* te zyn, aan *Hervormden*

zo-

NODIG VOORBERICHT. XIII

zodanig eene Vraag doen. ofleerd dan de *Hervormde Kerk* ook elders, dat God de Leere — der *welmenende AANBIEDING*, — der *Prædeterminatie*, — en der *byzondere genade* — met en in derzelve *onderlinge verbanden*, tot voorwerpen niet zoo zeer van ons geloof, dan wel en voornaam ter volkomen doorgronding voor ons verstand, aan ons in zyn Woord geopenbaard heeft? zoo neen: Wat doet hier dan die vraag? Zoo jaa, hoe strookt ze met de Leere van *Gods Woord* en die der *Hervormde Kerk* daar op geboud?

2. Maar laten wy dit vragend voorstel met eene wedervraag, die over gene verborgenheden verkeerd, maar onder het bereik van onze redelyke vermogens valt, beantwoorden. ze is deze, hoe kan het te samen bestaan, en hoe is het over een te brengen, Een *egt Lidt* van die Kerk te zyn, welkers *Formulieren van eenigheid*, zoo duidelyk als overvloedig allomme leeren, en zeer krachtig verdedigen, eene *welmenende AANBIEDING van de genade Gods in Christus*, aan alle die onder de *bediening van het Euangelium* leven, en teffens te gelyk eene *ontkenner* en *wederspreker* van die zelfde zoo even gemelde Leere te zyn, en te blyven, in weerwil van die *Formulieren van eenigheid* van zynen ge moeder Kerk? Men neme ons niet kwalyk,

dat

XIV VERVOLG VAN HET

dat wy openhartig belyden, dat onze vermogens hier niet toereikende zyn, om deze frydigheden gelyktydig te zamen in een en hetzelfde onderwerp te verdeenigen.

3. Dan voegen wy erby, dat die drie waarheden, — de *welmenende AANBIEDING aan alle die onder de bediening van 't Euangelium leven*, — de *Prædestinatie*, — en de *byzondere genade*, te samen itt de *Formulieren van eeuwigheid der Hervormde Kerk* begrepen, en door alle *egte Hervormden*, niet om dat zy dezelve in haar onderlinge verbanden doorzien, maar alleen op grond van de Goddelyke openbaringe, steets heiliglyk geloofd en beleden worden: Voorts wyzen wy hen, die noch de lust bevangd om de oude tegenbedenkinge over de *bestaanbaarheid en het onderling verband* dezer drie waarheden met *malkanderen* weder op te halen en op nieuw ter beantwoording voor te stellen, tot de *Schriften der Hervormers*, en die van onzer *Dortfche Vadersen*, welke dezelve zeer voldoende, overeenkomstig de gronden van de *Hervormde Leere*, beantwoord hebben (i).

4. Eindelyk antwoorden wy *regtstreeks* op deze tegenwerping, met de woorden van een *zeer voortreffelyk Godsgeleerde*;

„ Dat

(i) Zie onze Noten g en h op Pag. XI van dit *vervolg van het Nodig Voorbericht*.

NODIG VOORBERICHT. XV

„ Dat dezelve niet zoo zeer tegen ons
„ gemaakt wordt, dan wel tegen den Bybel.
„ Dat naamelyk zommige bepaalde perzoo-
„ nen met uitsluitinge van anderen, voorwer-
„ pen van Gods eeuwige geheel vrymagtige
„ liefde in *J. Christus* zyn, leert de Bybel
„ zeer klaar; dat God de *aanbieding* zyner ge-
„ nade met alken ernst uitstrekt tot allen, die
„ onder de bediening van het Euangelie lee-
„ ven, en dat alle menschen tot Gods gemeen-
„ schap in *J. C.* als tot eene aller kostelykste
„ maaltyd van God op de welmeenendste wy-
„ ze geroepen worden: leert de Bybel insge-
„ lyks zeer klaar. Maar is dan de *H. Schrift*
„ ongelyk aan zig zelve? Dat zy verre! maar
„ dit is de zaak. De *H. Schrift* vervat in zig
„ groote en veelerleie verborgenheden, welke
„ beschreeven zyn, om de voorwerpen te zyn
„ van ons *geloof*. Ondertuffchen hebben wy
„ doorgaans de maatstok der reden by de hand,
„ om te beproeven, of wy dezelve daar mee-
„ de niet kunnen meeten. Door hoogmoed en
„ ydele nieuwsgierigheid aangedreeven, onder-
„ neemen wy zulks keer op keer. Ontallyke
„ reizen maaken wy op zyn *Sociniaansch* de
„ reden tot eene uitlegster der *H. Schrift*,
„ doorgaans op eene zeer dwaaze wyze, zoo
„ dat wy besluiten van het eindige tot het on-
„ ein-